

О. М. ГРІНЬОВА, студентка IV курсу
(Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, м. Київ)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ СТУДЕНТІВ ПОДВІЙНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З ПРАКТИЧНОЮ ПСИХОЛОГІЄЮ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 12, с. 25–26

Вивчалась проблема розвитку професійної спрямованості студентів подвійних спеціальностей. Порівняння анкетних даних студентів IV курсу засвідчило, що на відміну від студентів II курсу вони мають достатню професійну спрямованість й усвідомлення вимог до професії практичного психолога.

Проблема професійного самовизначення юнаків особливо актуальна для нашої держави. Чи не найважливішим завданням сьогодення є підготовка висококваліфікованих кадрів у різних галузях науки, освіти, промисловості й народного господарства. Провідну роль у цьому процесі відіграє фахівець з практичної психології в закладах освіти, адже саме його обов'язком є допомога учням у виборі майбутньої професії.

Т. В. Кудрявцев і В. Ю. Шегурова [3], В. В. Чебишева [6], П. А. Шавір [7] розглядали професійне самовизначення як складний процес, що складається з кількох етапів. Б. Г. Ананьєв [1] наголошував на ролі самооцінки у процесі професійного самовизначення. Більшість вітчизняних психологів, у тому числі Є. А. Клімов [2], О. В. Туриніна [5], вивчають самовизначення старших школярів щодо професій.

Проблема профорієнтації й професійного самовизначення студентів подвійних спеціальностей в психологічній літературі висвітлена недостатньо, що й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Завданням дослідження було визначити професійну спрямованість, рівень усвідомлення вимог до професії, ступінь розвитку уявлень про професійний ідеал, ставлення до професії практичного психолога та динаміку цих явищ у студентів II і IV курсів подвійних спеціальностей з практичною психологією.

З цією метою було проведено анкетування серед студентів спеціальності біологія-психологія II і IV курсів природничо-географічного факультету НПУ ім. М. П. Драгоманова. Вибірка становила 65 осіб. Анкета включала такі запитання:

- Чому Ви обрали спеціальність біологія-психологія?
- Хто найбільше вплинув на Ваш вибір?
- Чи вважаєте Ви реальним за час навчання отримати достатньо глибокі знання з обох спеціальностей?
- Яка з двох спеціальностей приваблює Вас найбільше? Чому?
- Які здібності, на Вашу думку, необхідні для обраної Вами професії?
- Чи відповідають Ваші здібності обраній професії?
- Чи вважаєте Ви реальним удосконалити здібності, яких Вам бракує?
- Які особистісні якості, на Вашу думку, необхідні для обраної Вами професії?
- Чи відповідають Ваші якості обраній професії?
- Ким Ви плануєте працювати після закінченні вищого закладу освіти?
- Чи вважаєте Ви професію психолога достатньо престижною? Чому?

На перше запитання анкети – визначення професійної спрямованості – 45 % студентів II і 40 % студентів IV курсу відповіли, що обрали спеціальність через бажання займатися психологією. При цьому 90 % студентів II курсу свій вибір зробили самостійно, на вибір 45 % студентів IV курсу вплинули друзі чи родичі. На третє запитання – ставлення студентів до підготовки з подвійної спеціальності – 75 % опитуваних II і 85 % IV курсу відповіли, що неможливо за час навчання отримати достатній обсяг знань з обох спеціальностей. Пріоритетною

спеціальністю відповідно для 80 і 90 % студентів є психологія, при цьому у всіх домінують пізнавальні мотиви. Після закінчення вищого закладу психологами планують працювати 60 % студентів IV і 50 % — II курсу. Престижною професією психолога вважають 95 % студентів II і 80 % — IV курсу, превалуючою підставою такої думки є зростаюча потреба суспільства в професії практичного психолога. 20 % студентів IV курсу, які вважають професію психолога непрестижною, обґрунтовують свою думку низькою оплачуваністю цієї професії в Україні.

Дані інших запитань анкети ми використали для визначення рівня розвитку професійного ідеалу студентів за схемою В. А. Семиченко [4], в якій вона виділяє п'ять смислових блоків:

- блок спрямованості, який містить такі якості, як любов до людей, оптимізм, творче ставлення до праці та ін.;
- блок професійних знань, професійна компетентність, комунікативні здібності, наявність достатнього рівня професійних знань;
- блок рис характеру — доброта, терплячість, скромність, чесність, ввічливість, самокритичність, вимогливість тощо;
- блок пізнавальних можливостей — спостережливість, творчі здібності, аналітичне мислення;
- блок загального розвитку особистості — ерудованість, загальна культура людини.

Критеріями рівня розвитку цих параметрів є кількість названих якостей блоку й кількість опитуваних, які назвали необхідність цих якостей для практичного психолога.

Результати ранжування показали, що найбільш значущий для студентів II курсу блок рис характеру, до якого ввійшли 17 якостей, причому такі, як моральність і любов до людей, посіли I місце; також добре розвинений блок пізнавальних можливостей: розвинена пам'ять, увага й логічне мислення займають I і II ранги відповідно. Низько розвиненим виявився блок професійної спрямованості, з якого було зазначено лише одну якість — любов до своєї професії (10 %), а також блоки професійних знань і загального розвитку особистості.

У студентів IV курсу переважають блок пізнавальних можливостей, у тому числі розвинена пам'ять і логічне мислення стали здібностями I і II рангів відповідно, і блок рис характеру, до якого ввійшли 14 якостей. Значно вищий, ніж у студентів II курсу, рівень блоків професійної спрямованості, професійних знань і загального розвитку особистості. З блоку професійної спрямованості такі якості, як любов до людей і оптимізм, зазначили відповідно 25 і 10 % опитуваних, комунікабельність (блок професійних знань) посіла перше за рангом

місце; але недостатньо розвинений блок загальної культури особистості. Загалом методика показала незадовільний рівень розвитку уявлень про професійний ідеал у студентів II курсу, проте високий — у студентів IV курсу.

Розподіл відповідей на п'яте й восьме запитання анкети, що спрямовані на визначення усвідомлення студентами ступеня відповідності своїх здібностей та особистісних якостей вимогам психологічної професії, показав, що лише 50 і 60 % студентів II та 60 і 75 % IV курсу вважають, що їхні здібності й особистісні якості відповідають цим вимогам. Ми пояснюємо це тим, що студенти як II, так і IV курсу в першу чергу набувають професійні знання і вміння та мало часу приділяють розвитку своєї особистості у професійному напрямі, хоча 85 % студентів II курсу вважають, що можна розвинути здібності, яких їм бракує, серед студентів IV курсу такої думки додержуються 100 %.

Дослідження показало, що в міру усвідомлення змісту й вимог психологічної професії зростали інтерес до практичної психології й професійна психологічна спрямованість студентів II, IV курсів подвійних спеціальностей з практичною психологією. У студентів II курсу уявлення про професійний ідеал практичного психолога розвинуті слабо, здебільше замість специфічних здібностей студенти називали загальні, що свідчить про недостатнє усвідомлення вимог психологічної професії. Уявлення про професійний ідеал більш адекватні у студентів IV курсу, тобто спостерігається підвищення рівня професійного самовизначення. При виборі спеціальності біологія і практична психологія більшість студентів планували пов'язати свою майбутню професію з біологією.

Література

1. *Ананьев Б. Г.* Человек как предмет познания — Л., 1968. — 339 с.
2. *Климов Е. А.* Путь в профессию. — Л., 1974. — 190 с.
3. *Кудрявцев Т. В., Шегурова В. Ю.* Психологический анализ динамики профессионального самоопределения личности // *Вопр. психологии.* — 1983. — № 2. — С. 51–59.
4. *Семиченко В. А.* Психологические основы процесса профессиональной подготовки студентов вуза. — Полтава, 1991. — 77 с.
5. *Туриніна О. В.* Психологічні особливості професійного самовизначення учнів профільних педкласів: Дис. ... канд. психол. наук / НПУ ім. М. П. Драгоманова. — К., 1998. — 178 с.
6. *Чебышева В. В.* Психологические проблемы профориентации школьников // *Вопр. психологии.* — 1971. — № 1. — С. 26–32.
7. *Шавир П. А.* Психология профессионального самоопределения в ранней юности. — М.: Педагогика, 1981. — 96 с.